

ALGUNES CRÍTQUES A LA TEORIA POLÍTICA DE LOCKE

El factor que marca la profunda ruptura entre la filosofia política de Locke i les immediatament anteriors, cal cercar-lo en **el debat sobre el dret natural**. Per a ell el fet que tots els homes neixen lliures i iguals és la base a partir de la qual es pot pensar la política. Però les tesis del liberalisme lockeà, i molt en particular les implicacions de la seva teoria del dret natural, han estat molt debatudes.

Presentem en una formulació breu algunes de les crítiques que se li han fet:

1.- La inconseqüència epistemològica: a l'*Assaig sobre l'enteniment humà*, Locke havia negat l'existència d'idees innates, però al *Segons Tractat sobre el govern civil*, l'argumentació es fonamenta en l'existència del dret natural que hipotèticament tot home coneix de manera immediata. D'aquesta manera hi hauria un principi innat (una mena de raó divina que actua en les coses humanes) que guia l'acció política. Locke seria, doncs, inconseqüent perquè reprèn la tesi de les idees innates presentant-les sota forma de dret natural.

Aquesta crítica mereix una especial consideració perquè Locke n'és innocent. Per a ell no hi hauria cap mena d'inconseqüència epistemològica a negar d'una banda les idees innates en la raó teòrica, i afirmar al mateix temps que existeixen principis morals universals propis de la llei natural. Al § 15 del Llibre I, cap. 2 de l'*Assaig sobre l'enteniment humà*, a propòsit de la crítica al *De Veritate* (1624) de Herbert de Cherbury (1581-1648), ja va desmuntar la tesi ingènua de l'existència d'idees innates en l'àmbit moral. No és el mateix que dir que un principi sigui 'natural' que dir que és 'innat'. Un principi natural és observable per la recta raó, però això no significa que naixem amb ell inscrit a la ment.

La llei natural en Locke no és altra cosa que l'expressió de la recta raó. El concepte de *recta raó* havia estat analitzat per l'Escolàstica medieval sota el nom de '*sindèresi*' (d'un prové el nostre mot català 'senderi'). La *sindèresi*, el *senderi* o la *recta raó* és la capacitat de copsar els principis pràctics en l'acció. El *senderi* s'aprèn (i per això les àvies quan tenien un nét cap de pardals deien que '*ha de posar senderi*'; no oblideu que en català el *senderi* no es 'té' sinó que és 'posa'!!). També l'existència d'una llei natural la copsem en l'acció (quan comprem que, per exemple, 'no matar' és millor que matar, que 'estudiar' és millor que no fer-ho, etc...) Tenir bon *senderi* és comprendre el que ens passa, i constitueix una capacitat intel·lectual reflexiva però no innata.

Hi ha encara una altra raó per justificar que els principis del dret natural no són de cap manera idees innates: les idees innates són principis del coneixement; la llei natural, en canvi, la coneixem per les seves conseqüències. A través de l'exercici conjunt de les seves facultats naturals (els sentits i el raonament), els humans poden conèixer les lleis de la natura i guiar-se per elles.

2.- La impossibilitat lògica de la revolta (o la paradoxa de la contradicció de drets): Locke reconeix que els humans tenen per naturalesa dret igual a la vida, a la llibertat, a la propietat i a la revolta contra governs injustos quan no se'ns garanteixen els drets naturals. Però el quart dret (a la revolta) és incompatible amb els tres anteriors, perquè posa en qüestió les vides, la llibertat i la propietat. O s'exerceixen els tres primers drets o s'exerceix el quart. Per això Locke només accepta la revolta quan prèviament el marc parlamentari ha fet fallida.

3.- La superioritat de la propietat sobre tots els altres drets (tesi de l'individualisme possessiu de Macpherson): segons la qual, el que en realitat

pretenia Locke era justificar que només s'accedeix a la llibertat quan s'aconsegueix la propietat. Vist així, vida i llibertat són també formes de propietat (sobre nosaltres mateixos). Ser propietari d'un mateix i de les pròpies capacitats és el que ens converteix en individus. Aquesta centralitat de la propietat, que veu els individus com a àtoms i que ho centra tot en l'individualisme possessiu, constitueix el nucli mateix del pensament burgès, en què «la societat política és una invenció (o artifici) humana per a la protecció de la pròpia persona i els seus béns (per tant) per al manteniment de relacions ordenades entre individus, considerats com a propietaris de si mateixos» segons el filòsof marxista canadenc C.B. Macpherson (1911-1987).

És perfectament fals, però, si ens centrem en els textos, que per a Locke la propietat fos un dret il·limitat i, en tot cas, la propietat sobre la pròpia persona no s'ha de confondre amb altres menes de propietat. Més aviat els textos de Locke consideren la propietat com una forma de defensa de la individualitat i posen l'accent en la igualtat originària. Per a Locke, estrictament, la propietat que algú pugui disposar en justícia depèn del propi treball i sempre està limitada a la condició que hi hagi prou quantitat de béns a disposició de la resta d'individus. El text del *Segon Tractat...* (V, § 28) és inqüestionable: «Com que el treball és propietat inqüestionable del treballador, cap altre home sinó ell no podrà tenir cap dret a aquelles coses a les quals ha dedicat el seu treball, sempre que en quedin suficients i de la mateixa qualitat per a la resta de la comunitat».

4.- La paradoxa del govern de la majoria qüestionat per la majoria: Locke considera que essent impossible el consens polític constant, el govern ha de funcionar per majoria. La majoria té dret a governar sobre la minoria perquè, altrament, la societat seria absolutament ineficaç. Però; ¿què passaria si per majoria (és a dir, a través d'un procés electoral democràtic) es decidís abandonar la democràcia (el govern de la majoria) i governar-nos d'ara endavant mitjançant alguna mena de tirà o de Filòsof-rei platònic?

Si ens hem d'oposar a qualsevol govern que no sigui el de la majoria, però resultés la majoria opta per deixar de governar-se per majoria (és a dir, per abandonar la democràcia): què hauria de fer un lockeà?